

D'n Ouwe Wiel

Een historische boerderij te Herwijnen

D'n Ouwe Wiel
2011.

Inleiding

In november 2011 vroeg mijn zoon Tamme de Vries, eigenaar van "D'n Ouwe Wiel", om de geschiedenis uit te zoeken van deze historische boerderij.

Naam van D'n Ouwe Wiel

Deze naam is gegeven aan de boerderij omdat er achter de boerderij een Wiel ligt. Deze is ontstaan op 22 februari in het jaar 1635 tijdens een zware dijkdoorbraak. Vele overstromingen en dijkdoorbraken hebben Herwijnen in het verleden getroffen. In 1784 verloren zeven mensen het leven en er werden twaalf huizen en een schuur weggespoeld. Op 21 januari 1809 werd Herwijnen weer geteisterd en het vloedwater stroomde wederom het dorp in.

Onderzoek naar de geschiedenis van D'n Ouwe Wiel

Na een zoektocht van maanden in archieven heb ik als eerste de genealogie van de eigenaren en bewoners van dit pand onderzocht en ben begonnen bij de laatste bewoner: Willem de Jongh.

Per bewoner zijn steeds de feiten en de bijzonderheden van de boerderij toegevoegd.

Ten tweede heb ik gezocht naar bouwsporen die in maart 2012 nog aanwezig en zichtbaar waren. Om dit ook vast te leggen voor de geschiedenis zijn er veel foto's gemaakt, waarvan er enkele aan dit artikel zijn toegevoegd.

Ook zijn de gegevens van de restauratie van 2004 en het verslag dat gedaan is door de Historische Vereniging "Den

Ouden Dijk” te Herwijnen vermeld, om zo het geheel bij elkaar te houden. Ten slotte de conclusie die getrokken mag worden uit dit onderzoek.

De Wiel achter
“D’n Ouwe
Wiel” rond
1920.

De wiel achter
“D’n Ouwe
Wiel” in 2003.

Meteren, mei 2012
Sijtze R. de Vries.

De genealogie van de bewoners van D’n Ouwe Wiel te Herwijnen.

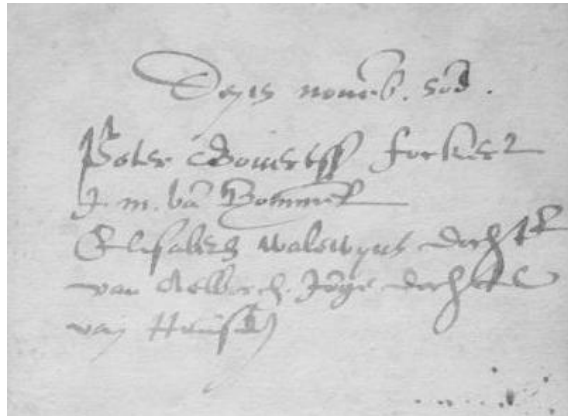
Aert Anthonisz (de Fockert)

Hij is de oudste bewoner die ik heb kunnen vinden. Hij was Schout en nabuur in Herwijnen. Wie zijn ouders waren en de directe afstammingslijn is niet geheel duidelijk, maar er zijn wel degelijk aanwijzingen te vinden. Met zekerheid kan gesteld worden, dat hij van Bommelse herkomst is. Het is niet onmogelijk dat Aert Willems Fockert (geboren voor 1550) en Beertgen van Hillersberch (waarmee Aert Willems Fockert trouwde voor 1574) de ouders van Aert Anthonisz zijn geweest. Enkele feiten:

- Op 23 juni 1600 beviel de echtgenote van de erfschout en heer Van Driel, Willem van Driel Willemszoon op St. Andries (bij Heerewaarden) van een zoon die Jacob

genoemd zou worden. Tijdens de doop in de kerk Van Driel waren Willem de Fockert en Ike van Tuyl als gevaeders (peetouders) aanwezig. Helaas overleed het kindje nog hetzelfde jaar en werd in het familiegraf in diezelfde kerk bijgelegd.

- In Bommel “liepen” in die tijd twee De Fockerts Willemzonen rond, te weten: Aert Willems de Fockert en Govert de Fockert Willems, vervolgens ook nog een Peter Goverts de Fockert.
- Inmiddels weten we dat bij de kinderen van onze bekende Aert Anthonisz dezelfde namen (in welke vorm dan ook) terug keren. Er zal zeker enige verwantschap zijn.

Trouw
Bommel 1612.

Den 15^e november zondag.

Peter Goverts zoon de Fockert Jonge man van Bommel

Elisabeth Walewijns dochter van Aelborg Jonge dochter van Heusden.

De naam Aert Anthonisz de Fockert (ook wel Foncker of Fonckaert) kom je veel tegen in de archieven in de rechtspraak. Zowel bij geschillen tussen tegenoverstaande partijen (Contentieuze Rechtspraak) als het tegenovergestelde (de Voluntaire Rechtspraak).

De familie De Fockert, had de meest invloedrijke positie in die tijd, die van Schout. Deze belangrijke post is te vergelijken met die van een tegenwoordige burgemeester gecombineerd met die van commissaris van politie.

In een akte van 6 september 1638, ingediend bij de Hoge Bank van Tuil (de plaatselijke justitiële rechtbank), is Aert Anthonisz de Fockert beschreven als machtig. Dergelijke posities waren bijna erfelijk in de natuur, ook zijn zoon Anthonis Aert de Fockert en zijn kleinzoon Aert Arijsz de Fockert waren Schout en nabuur van Herwijnen.

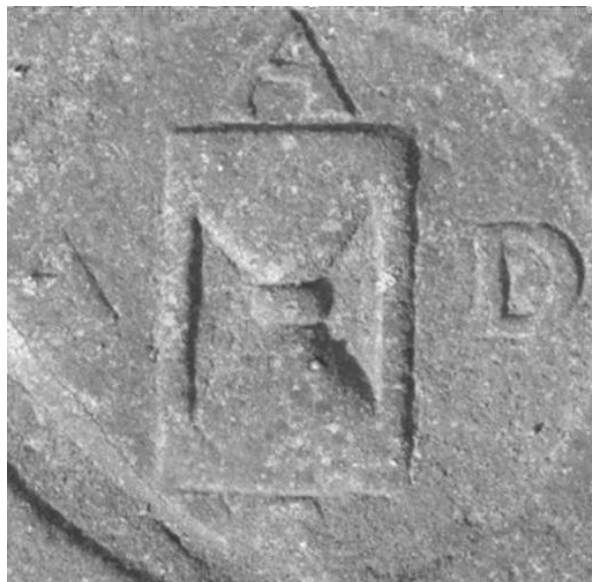
In 1796 werd ook Jacob de Fockert benoemd als Schout. In 1672 wordt Teunis (Anthonis) Artsen (de Fockert) genoemd bij elf vooraanstaande bewoners die mee moesten betalen aan een verplichte lening, om de kosten te dekken om het afweersysteem weer terug te brengen tot aan de normen.

Op de begraafplaats in Herwijnen bevindt zich het graf met steen van Maria Hendrericks Meyers geb. 1626 en overleden 5 december 1694. Met als opschrift: Huysvrouw van Anthonis Aert de Fockert Scholtus (Schout). Dit is de vrouw van de eerste zoon van Aert Anthonisz de Fockert.

Grafzerk van het graf van Maria Hendrericks Meyers.

Bovenaan de grafsteen is het familiewapen te zien van de familie De Fockert. Een zandloper met de initialen A.A.D.F. (Anthonis Aert de Fockert)

Uit een kaart van november 1747 uit het Gelders Archief blijkt dat de 'Spiegelshoff' eigendom was van Aart Antonise de Fockert. Dit stond waar vroeger de oude openbare school was, de school is er naar vernoemd (Spiegelhof). Ook de 'Segerskinderenhoeve' werd later eigendom van deze familie. Hieruit blijkt dat deze familie een invloedrijke positie in die tijd had en vermogend was.

Generatie 1

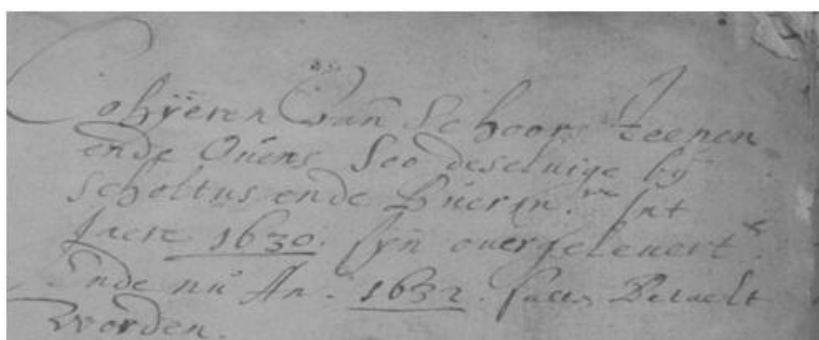
1. AERT ANTHONISZ DE FOCKERT werd geboren in 1582, in Herwijnen of Zaltbommel. Aert was Schout en nabuur in Herwijnen. Aert is in 1650 te Herwijnen overleden op een leeftijd van ongeveer 68 jaar.

Het Haardsteden register van 1630 vermeldt het volgende:

*Herwijnen – hoofdbewoner – schoorstenen – ovens
betaald pro deo.*

Als hoofdbewoner moest Aert Anthonisz (de Fockert) twee gulden betalen voor twee schoorstenen. Hieruit blijkt dat hij voor de dijkdoorbraak van 22 februari 1635 als hoofdbewoner al eigenaar was van een (dubbel) huis met twee schoorstenen.

Overgenomen uit het Archief RAG Arnhem, betreffende de kohieren van schoorstenen en ovens.

3^e regel: bet (betaald) Aert Anthonis 2 x (2 schoorstenen).

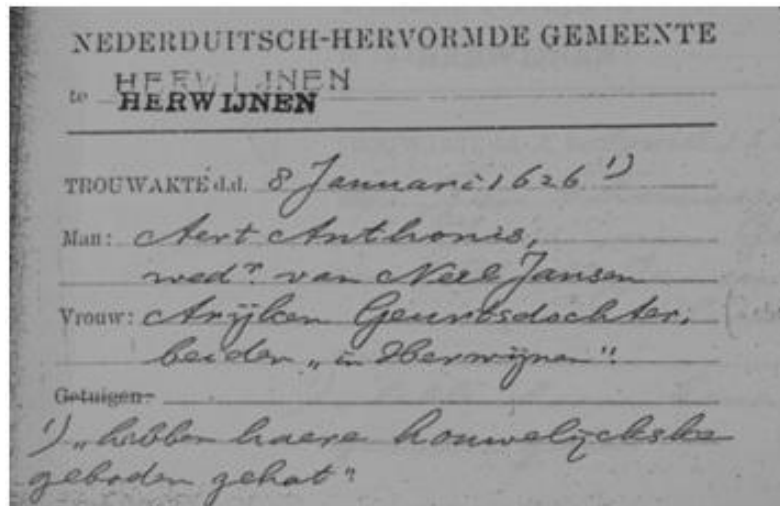
A snippet of a handwritten document showing a list of payments. The text is written in a cursive script and includes the following lines: "Thuyt van haeren", "Corn. Jans", "Aert Anthonis", "Dorick Jans". To the right of each name is a number, likely representing a payment amount: "12:8", "2:8", "2:8", "4:8".

Thuyt van haeren	12:8
Corn. Jans	2:8
Aert Anthonis	2:8
Dorick Jans	4:8

2. ARIKEN GOIRTS DE ROUW werd geboren in 1595. Haar overlijdensdatum is niet bekend.

Aert Anthonisz de Fockert [1] ongeveer 43 jaar oud, huwde Ariken Goirts de Rouw [2], ongeveer 30 jaar oud, op 8 januari 1626 in Herwijnen. Zij kregen een zoon: Arie Aerts de Fockert [3] in 1643.

Aert Anthonisz de Fockert was eerder ondertrouwd te Herwijnen op 1 juli 1608 voor de kerk met Neeltje Jans Gijsberts, geboren te Brakel, dochter van Jan Gijsberts (schepen in de Bank van Zuilichem) en Catharina Cornelis.

Generatie 2

3. ARIE AERTS DE FOCKERT (Aert's Zoon) werd geboren in 1643 te Herwijnen, als zoon van Aert Anthonisz de Fockert [1] en Ariken Goirts de Rouw [2], Arie Aerts [3] is overleden voor 10 juli 1717.

4. WILLEMKE JANS DE ROUW werd geboren in 1647, te Herwijnen. Haar overlijdensdatum is niet bekend.

Arie Aerts de Fockert [3], ongeveer 25 jaar oud, huwde Willemke de Rouw [4], ongeveer 21 jaar oud (op 3 juli 1668 gingen zij in ondertrouw). Zij kregen een zoon: Aert de Fockert [5], geboren op 4 juli 1668.

Noot: Akte van boedelscheiding van 10 juli 1717 na het overlijden van Arie Aerts de Fockert [3].

Generatie 3

5. AERT ARIJSZ DE FOCKERT werd gedoopt 4 juli 1668 in Herwijnen als kind van Arie Aerts de Fockert [3] en Willemke de Rouw [4], Aerts juiste overlijdensdatum is niet bekend. Hij is voor 1720 overleden. (zie Ora Tuil nr. 739) Aert was Schout en nabuur van Herwijnen.

Noot: Op 8 december 1719 dient Barbera de Fockert-van Bale [6] een declaratie in voor het gerecht van Tuil (nr. 739) betreffende het achterstallige salaris van haar overleden man Aert Arijsz de Fockert als Schout van Herwijnen tegen Peter Lauense.

6. BARBERA VAN BALE werd geboren in 1673 en gedoopt in Gorinchem op 13 juli 1673. Haar overlijdensdatum is niet bekend. Aert de Fockert [5], ongeveer 27 jaar oud, huwde Barbera van Bale [6], ongeveer 22 jaar oud, op 17 mei 1696 in Herwijnen. Zij kregen een zoon: Jacob de Fockert [7], geboren in 1698.

Generatie 4

7. JACOB AERTSZ DE FOCKERT werd gedoopt op 11 december 1698 in Herwijnen, als zoon van Aert de Fockert [5] en Barbera van Bale [6]. Jacob is overleden na 1773, ouder dan 75 jaar, in Herwijnen.

Noot: Was eigenaar van Huize "D'n Ouwe Wiel" in Herwijnen door erfenis van zijn vader Aert Arijsz de Fockert [5].

8. TEUNTJE AALDERSE NOUDT werd geboren in Hellow en gedoopt op 31 augustus 1704 in Haaften.

Teuntje's overlijdensdatum is niet bekend.

Jacob de Fockert [7], 28 jaar oud, huwde Teuntje Aalderse Noudt [8], ongeveer 22 jaar oud, in november 1727 te Herwijnen. Zij kregen een zoon: Willem de Fockert [9].

Generatie 5

9. WILLEM DE FOCKERT werd geboren in 1742, te Herwijnen, als zoon van Jacob de Fockert [7] en Teuntje Aalderse Noudt [8]. Willem had als beroep Gemeentebode. Willem is overleden te Herwijnen.

Noot: Was eigenaar van Huize "D'n Ouwe Wiel" in Herwijnen door erfenis van zijn vader Jacob de Fockert [7].

10. MARIA VAN DIEST werd geboren op 30 oktober 1752, in Herwijnen. Haar overlijdensdatum is niet bekend.

Willem de Fockert [9], ongeveer 26 jaar oud, huwde Maria van Diest [10], 22 jaar oud, op 30 oktober 1774 in Herwijnen. Zij kregen een zoon: Jacob de Fockert [11].

Generatie 6

11. JACOB DE FOCKERT werd geboren op 11 november 1774, in Herwijnen, als zoon van Willem de Fockert [9] en Maria van Diest [10]. Jacob is overleden op 29 augustus 1836, 61 jaar oud, in Herwijnen. Jacob de Fockert huwde Neeltje van Bentum [12].

Hij werd in 1796 benoemd tot Schout van Herwijnen.

Noot:
 Uit kadaster gegevens en kaarten uit 1811 (kadastraal nr.339) blijkt dat het eigendom was van Jacob de Fockert [11].

Noot: Was eigenaar van Huize "D'n Ouwe Wiel" in Herwijnen door erfenis van zijn vader Willem de Fockert [9].

330					
331	Fockert Jacob de				
332	20	20	20	20	20
333	20	20	20	20	20
334	20	20	20	20	20
335	20	20	20	20	20
336	20	20	20	20	20
337	20	20	20	20	20
338	20	20	20	20	20
339	20	20	20	20	20
340	20	20	20	20	20

12. NEELTJE VAN BENTUM werd geboren op 8 maart 1766 in Gameraen als dochter van Gerrit van Bentum (Benthem) en Sara van Oosterwijk. Neeltje is overleden op 6 november 1863, 97 jaar oud, in Herwijnen.

Generatie 7

13. ABRAHAM DE FOCKERT werd geboren op 17 oktober 1796, in Herwijnen, als zoon van Jacob de Fockert [11] en Neeltje van Bentum [12]. Abraham is overleden op 14 juni 1886, 89 jaar oud in Herwijnen. Hij was getrouwd met Chistina van Arkel [14].

Noot: Was door de koop van zijn moeder Neeltje de Fockert-van Bentum [12] voor de helft eigenaar van Huize "D'n Ouwe Wiel" in Herwijnen. (Akte 27 juni 1849 Notaris G.J. Kolff te Herwijnen)

Noot: Op 2 juni 1864 heeft zijn broer Willem de Fockert [15] zijn

helft weer verkocht zodat Abraham de Fockert [13]) het geheel in eigendom verkreeg. (Akte 2 juni 1864 Notaris G.J. Kolff te Herwijnen)

14. CHRISTINA VAN ARKEL werd geboren op 14 maart 1795, in Herwijnen. Christina is overleden op 22 april 1870, 75 jaar oud, te Herwijnen. Abraham de Fockert [13], 39 jaar oud, huwde op 30 december 1835 in Herwijnen Christina van Arkel [10], 40 jaar oud. Zij kregen een dochter: Jacoba de Fockert [17] in 1836.

15. WILLEM DE FOCKERT werd geboren op 26 oktober 1804, in Herwijnen, als zoon van Jacob de Fockert [11] en Neeltje van Bentum [12]. Willem had als beroep Dorpsbode. Willem is overleden op 16 april 1890, 85 jaar oud in Herwijnen. Willem de Fockert huwde Willemke de Joode [16].

Noot: Was eigenaar van Huize "D'n Ouwe Wiel" in Herwijnen voor de helft door de koop van zijn moeder Neeltje de Fockert-van Bentum [12]. (Akte 27 juni 1849 Notaris G.J. Kolff te Herwijnen).

Noot: Op 2 juni 1864 heeft hij zijn helft weer verkocht aan zijn broer Abraham de Fockert [13] zodat deze het geheel in eigendom verkreeg. (Akte 2 juni 1864 Notaris G.J. Kolff te Herwijnen).

16. WILLEMKE DE JOODE werd geboren op 20 november 1812. Willemke is overleden op 23 mei 1854, 41 jaar oud.

Generatie 8

17. JACOBA DE FOCKERT werd geboren op 19 januari 1836, in Herwijnen, als dochter van Abraham de Fockert [13] en Christina van Arkel [14]. Jacoba is overleden op 27 februari 1895, 59 jaar oud, in Herwijnen.

Noot: Was eigenaar van Huize "D'n Ouwe Wiel" in Herwijnen verkregen door erfenis van haar vader Abraham de Fockert [13]. (Akte 14 juni 1886 Notaris G.J. Kolff te Herwijnen.)

Dit borduurwerk werd gemaakt in 1866 door Jacoba de Fockert bij haar tien jarig huwelijk met Willem de Kock en het vijf en dertig jarig huwelijk van haar ouders Abraham de Fockert en Christina van Arkel.

18. WILLEM DE KOCK werd geboren op 12 december 1834, in Herwijnen, als zoon van Andries de Kock en Neeltje Kaldenberg. Willem is overleden op 28 december 1917, 83 jaar oud, in Herwijnen.

Willem de Kock, 21 jaar oud, huwde Jacoba de Fockert [17] 20 jaar oud, op 23 mei 1856 in Herwijnen.

Jacoba de
Fockert en
Willem de Kock

Noot: Door het overlijden van zijn vrouw Jacoba de Fockert [17] werd Willem de Kock eigenaar voor de helft van Huize "D'n Ouwe Wiel" Waaldijk 187 (noordzijde) in Herwijnen en de helft van Waaldijk 185 (zuidzijde) [zie 23]. (Akte 11 januari 1897 notaris G.J. Kolff te Herwijnen.)

Generatie 9

19. ANDRIES DE KOCK werd geboren in 1859 als kind van Willem de Kock [18] en Jacoba de Fockert [17]. Andries is overleden op 8 december 1941. Andries was getrouwd met Heiltje van Arendonk [20.]

Noot: Was eigenaar voor de helft van Huize "D'n Ouwe Wiel" in Herwijnen (was Waaldijk 187 noordzijde) door erfenis verkregen van zijn vader Willem de Kock [15]. (Akte 17 maart 1918 Notaris G.J. Kolff te Herwijnen).

20. HEILTJE VAN ARENDONK, werd geboren in 1848 te Herwijnen. Heiltje is overleden op 29 maart 1907. Andries de Kock [19], ongeveer 40 jaar oud, huwde Heiltje van Arendonk [20], ongeveer 51 jaar oud, op 28 juni 1900 in Herwijnen.

21. NEELTJE DE KOCK werd geboren in 1861, te Herwijnen, als kind van Willem de Kock [18] en Jacoba de Fockert [17]. Neeltje is overleden op 25 april 1933, ongeveer 71 jaar oud, in Herwijnen. Zij was getrouwd met: Leendert van Krieken.

22. LEENDERT VAN KRIEKEN werd geboren op 8 december 1862 in Herwijnen. Leendert is overleden op 26 juni 1924, 61 jaar oud, in Herwijnen. Leendert van Krieken, 23 jaar oud. Hij huwde Neeltje de Kock [21], ongeveer 24 jaar oud, op 6 maart 1886 in Herwijnen. Zij kregen een dochter: Jacoba Christina van Krieken [25] in 1890.

23. WILHELMINA DE KOCK werd geboren op 31 december 1874, in Herwijnen, als dochter van Willem de Kock [18] en Jacoba de Fockert [17], Wilhelmina is overleden 19 september 1955 in Herwijnen. Zij was niet getrouwd. Wilhelmina was geestelijk niet geheel volwaardig.

Noot: Was eigenaar voor de helft van Huize "D'n Ouwe Wiel" Waaldijk 185 (zuidzijde) in Herwijnen door erfenis verkregen van haar moeder Jacoba de Fockert [17]. (Akte 15 februari 1909 op bevel van de Arrondissement rechtbank te Dordrecht).

Noot: Wilhelmina de Kock [23] was erfgenaam van Andries de Kock [19]. Na zijn overlijden 8 december 1941 werd zij volledig eigenaar van Huize "D'n Ouwe Wiel". (Akte 24 mei 1944 Referentie N/C Dossier 1514 Notaris Eble Gorinchem).

Noot: Wilhelmina de Kock [23] heeft per testament benoemd als enige erfgenamen: Jacoba Christina van Krieken [25] en/of Eimert de Jongh [24]. (Akte 12 november 1942 notaris J.K. Eble te Gorinchem.)

Generatie 10

24. EIMERT DE JONGH werd geboren op 4 juli 1897, in Herwijnen, als kind van Willem de Jongh en Maria van Boggelen. Hij was een broer van Willemientje de Jongh [zie 26]. Eimert is overleden op 7 mei 1981, 83 jaar oud, in Herwijnen. Eimert de Jongh was getrouwd op 22 februari 1923 met Jacoba van Krieken [25].

25. JACOBA CHRISTINA VAN KRIEKEN werd geboren op 17 augustus 1890, in Herwijnen, als dochter van Leendert van Krieken [22] en Neeltje de Kock [21]. Jacoba is overleden op 19 januari 1981, 90 jaar oud, in Herwijnen. Zij hadden geen kinderen.

Jacoba Christina van Krieken kwam op jonge leeftijd in de huishouding van Willem de Kock [19] vermoedelijk ook voor de begeleiding van Wilhelmina de Kock. [23] Wilhelmina was geestelijk niet geheel volwaardig maar onder leiding van Jacoba verrichtte zij nog allerlei werkzaamheden.

Eimert de
Jongh en
Jacoba
Christina van
Krieken.

Noot: Eimert de Jongh was met Jacoba van Krieken eigenaar van Huize "D'n Ouwe Wiel" in Herwijnen door erfenis verkregen van Wilhelmina de Kock [23] en Andries de Kock [19]. Bij testament verklaart Eimert de Jongh [24] als erfgenamen in opvolging zijn vrouw Jacoba Christina van Krieken [25] en hun pleegzoon Willem de Jongh [26]. (Akte 4 oktober 1963 Notaris G. Leeuw

Gorinchem.) (Zie ook Akte 1 november 1971 Notaris H.D. Meijenfeldt te Leerdam. Deze akte werd opgesteld voor de ruilverkaveling waarin eigendom en locatie vastgelegd werden.)

Noot: Eimert de Jongh [24] heeft Huize "D'n Ouwe Wiel" verkocht met inbegrip van machines en het toen aanwezige vee, aan WILLEM DE JONGH [26] (Akte 28 mei 1980 Notaris W. Dekker te Gorinchem.)

26. WILLEM DE JONGH (zie ook 24) Willem werd geboren op 5 augustus 1928 in Herwijnen als voor-echtelijke zoon van Willementje de Jongh (geboren 17 augustus 1910 te Herwijnen). Na haar huwelijk in 1933 met Frans Verweij vestigden zij zich in Asperen.

Willem de Jongh.

Willem de Jongh [26] bleef bij zijn grootouders wonen: Willem de Jongh geb. 5 februari 1868 te Hellouw en Maria van Boggelen geb. 10 augustus 1872, op de Griend in Herwijnen (waar nu de fam. Duizer woont aan de Katerdam).

Na het overlijden van zijn opa op 10 april 1942 verhuisde Willem de Jongh rond 1942 op zeer jonge leeftijd naar "D'n Ouwe Wiel" als hulp op de boerderij.

Willementje de Jongh was een zuster van Eimert de Jongh [24]. Zij overleed op 14 oktober 1999 in Leerdam.

Frans Verweij overleed op 15 april 1996 te Leerdam. Beiden hebben tot hun verplaatsing naar Leerdam (resp. Emmahuis en Lingesteyn) in Asperen gewoond. Willem breidde het boerenbedrijf uit. De hooiberg werd rond 1981 afgebroken en vervangen door een nieuwe schuur.

Vlnr:
Jantje Vervoorn
-de Jongh
(zuster van
Eimert 24).
Jacoba
Christina de
Jongh-van
Krieken (25),
werd in de
volksmond
Koos van de
wiel genoemd.
Dirkje (Ditje) de
Jongh-de
Fockert
gehuwd met
een broer van
Eimert (24).

Vnr:
Anneke van
Arkel-van
Krieken,
Heiltje van
Krieken en
Jacoba
Christina de
Jongh-van
Krieken (25).

Onderstaande pentekening is gemaakt door C.M van der Woerd op 30 april 1957 als beloning voor het eten dat in de Tweede Wereldoorlog in de hongervinter van 1944 op de boerderij werd ontvangen. Van der Woerd was een bekend etser. Hij woonde en werkte in Oosterbeek.

Pentekening
uit 1957.

Kanttekening over de periode 8 februari 1940 tot mei 1976

In deze periode was Waaldijk 185 (zuidzijde) bewoond door de familie Van Herwijnen. Jan van Herwijnen, geboren 9 december 1901 en overleden 11 juli 1983, trouwde op 8 februari 1940 met Henrica Braspenning, geboren 2 februari 1907, overleden op 12 juni 1996. Zij kregen twee zonen: Hendrik geboren op 29 juli 1940 en Cornelis geboren op 3 april 1947. Jan en Henrica verhuisden in mei 1976 naar een bejaardenwoning in Herwijnen en Henrica later naar het verzorgingshuis Avondlicht. Zij zijn beiden in Herwijnen overleden. Hun zoon Hendrik van Herwijnen heeft de tuin rondom de boerderij tot het overlijden van Willem de Jongh [26] onderhouden. De familie Van Herwijnen komt al vroeg voor in de geschiedenis van Herwijnen. De in 1585 geboren

Cornelus van Herwijnen is de voorvader van deze familie Van Herwijnen.

De volgende sfeerfoto geeft een goede indruk van het boerenleven uit vervlogen tijd. Herkenbaar op de foto van links naar rechts: Henk van Herwijnen (toen buurjongen), de gezusters Stientje van Krieken, Jacoba de Jongh-van Krieken, Heiltje van Krieken, Willem de Jongh op de bok en staande Eimert de Jongh.

Rond 1950.

Periode na mei 1976

Na mei 1976 was nummer 185 (zuidzijde) onbewoond en raakte steeds verder in verval. Willem was in 1990 gestopt met het boerenbedrijf. Rond 1998 werd de Rijksmonumentendienst benaderd voor mogelijke restauratie. Dit op initiatief van de historische vereniging van Herwijnen (Den Ouden Dijk) onder leiding van hun voorzitter, wijlen Marinus van Maaren. Door meerdere oorzaken werd pas in 2003 begonnen met restauratie van het inmiddels volledige bouwval. De restauratie werd in 2004 uitgevoerd en voltooid onder toezicht van de Rijksmonumentendienst.

De herbouw was uitsluitend casco, zonder voorzieningen, zodat deze later naar wens aangebracht konden worden. Op 30 november 2004 vond de officiële oplevering plaats.

Het verslag kunt u vinden bij de Historisch Vereniging "Den Ouden Dijk" te Herwijnen (www.denoudendijk.nl – onder projecten staat de restauratie van Huize "D'n Ouwe Wiel"). Willem de Jongh overleed op 13 september 2011.

Noot: Na het overlijden van WILLEM DE JONGH [26] is Huize "D'n Ouwe Wiel" door de erven Verweij (halfbroer en -zusters van Willem de Jongh) verkocht op 27 december 2011 aan Tamme en Anja de Vries. (Akte 27 december 2011 Notaris Van Leussen te Molenaarsgraaf.)

Bouwsporen uit het verleden

Vooraf.

Er is veel ge- en verbouwd aan Huize 'D'n Ouwe Wiel'. Daardoor is het moeilijk om een juist beeld te krijgen hoe de boerderij oorspronkelijk gebouwd is. Niettemin is er getracht om naar zoveel mogelijk bouwsporen te zoeken en deze vast te leggen op foto's.

Om het geheel duidelijk te maken is onderscheid gemaakt tussen het linkergedeelte (zuidzijde, het gerestaureerde gedeelte aan de Waaldijk) en rechtergedeelte (noordzijde).

Linkergedeelte Zuidzijde

Dit gedeelte is in 2004 geheel gerestaureerd. Dit is in een apart stuk vastgelegd aan het einde van dit onderzoek.

Achtergevels van
zowel het linker-
als het
rechtergedeelte.

Voor- en zijgevel
van het linker-
gedeelte
(zuidzijde).
Te zien zijn twee
ontlastingsbogen
in de zijgevel
waar ramen
hebben gezeten.

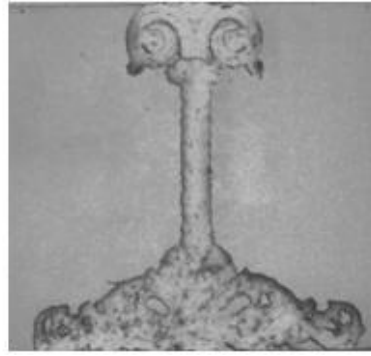

Kelderraam aan de voorgevel en metselwerk

Kijkende naar het metselwerk, dan zijn er verschillen in het metselwerk te zien en in het formaat stenen, waaronder IJssel formaat (160x78x41) en Waalformaat (210x100x50). De manier van metselen is: metselverband strekkenlaag wordt afgewisseld met koppenlaag, het zogenaamde staand verband. Dit werd in de 16e eeuw toegepast.

Links: kelder-
raam.

Rechts: levens-
boom.

Levensboom

In het linkergedeelte van de boerderij bevond zich in het bovenlicht van de voordeur deze Levensboom. De Levensboom, een symbool uit de Germaanse Tijd, is in de 16e eeuw een gevelteken bij veel boerderijen. De boom is in eerste instantie een perfect symbool voor het leven zelf. Verder symboliseert de levensboom het eeuwige leven: het uitbotten in de lente, de weelderige groei in de zomer, vruchten en verval in de herfst en de rust tijdens de winter. Deze levensboom zal bij de restauratie weer herplaatst worden.

Binnenkant van het linkergedeelte (zuidzijde)

De kelder is gemetseld met IJssel formaat stenen.

Links: kelder-
raam.

Rechts: IJssel
formaat stenen.

Herenkamer of opkamer

Haardstenen

In de schouw van het linkergedeelte van de boerderij bevindt zich een half ronde haardsteen met het jaartal 1554. Het is een halve ronde deksteen. Hoogte 18,5 cm, breedte 32,5 cm en dikte 5,4 cm met het wapenschild van keizer Karel de V. Een kroon en twee zuilen met zijn motto Plus Oultre welk betekent "steeds verder".

Halfronde
haardsteen met
daaronder zes
kleinere haard-
stenen uit
1554.

Onder de halfronde haardsteen bevinden zich zes kleinere haardstenen waarin ornamenten/versieringen zijn aangebracht die betrekking hebben op de hoofdpersoon: Karel de V. Door het gebruik van de haard zijn er slechts nog enkele afbeeldingen te zien.

Haardsteen met brede rand met een man en links daarvan een vrouw met daarboven een tak. De man en vrouw staan voor een mannelijke en een vrouwelijke krijger en waarschijnlijk staat daar boven het mannelijk en vrouwelijk symbool.

Haardsteen met smalle lijst, vaag zijn contouren zichtbaar van een schild vastgehouden door een griffioen en een leeuw (beide klimmend). De dieren vertegenwoordigen een symboliek, de griffioen is een symbool voor goddelijke macht (eigenlijk de bewaker van het goddelijke (macht)).

Haardsteen met een liggende hond en een haan. De hond staat voor waakzaamheid en de haan voor vruchtbaarheid en mannelijkheid.

Karel de V

In het jaar 1543 (12 september) wordt het verdrag van Venlo ondertekend. Gelre (en ook het rivierengebied) wordt dan onderworpen aan Karel V (Bourgondische Kreits onder de Habsburgers). Al in 1549 volgt zijn zoon Filips hem op. De haard zou zijn oorsprong vinden tussen 1543 en 1549. Bij de restauratie van het linkergedeelte (zuidzijde) in 2004 werd de haardsteen weer in de schouw gemetseld. Deze was tijdelijk verwijderd toen het linkergedeelte in 1999 was ingestort.

Contouren van het raam aan de zuid-zijde naast de schouw in de zijgevel zijn nog zichtbaar.

Hier is te zien dat er een schouw heeft gezeten, de huidige schoorsteen is van latere datum.

Er is in deze herenkamer bij de restauratie van 2004, een muur gemetseld waar voorheen een toegang was naar een slaapkamer met een bedstee. Deze slaapkamer was bereikbaar door een trap van drie treden. Hier zijn jammer genoeg geen foto's van. Wel zijn aan de buitenmuur nog de contouren te zien van een raam van deze slaapkamer.

De gang

Links:
staander
linkerhoek
gang.

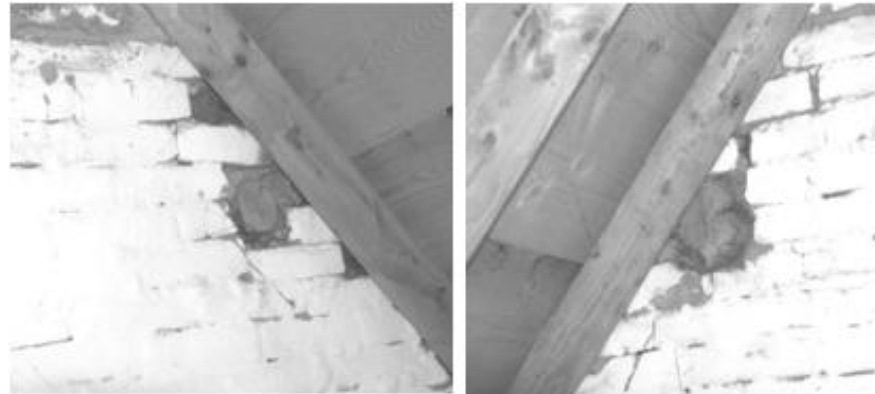
Rechts:
draagbalk
tussenmuur.

In de linkerhoek van de gang (zie foto) is de staander te zien. Er heeft een schoor gezeten om de draagbalk te ondersteunen. Aan de onderkant op de foto is te zien dat met bruin zand en kalk is gemetseld. Deze is ook te zien bij zowel het linker- als bij het rechtergedeelte van de boerderij. Nog zichtbaar is een gedeelte van de trapopgang. Op de draagbalk (zie vorige afb. rechts) is in de bovenverdieping de tussenmuur (brandmuur) gemetseld.

De bovenverdieping

Doorgezaagde
balken zijn te
zien van de
oude situatie
en van voor de
restauratie
2004.

Op de bovenverdieping is te zien dat de scheidingmuur (brandmuur) gemetseld is boven op de draagbalk.

Rechtergedeelte Noordzijde

Rechter voor- en zijaanzicht van de gevel 2004.

Rechter zij-
aanzicht van
de gevel 2004.

Achtergevel van
het rechter-
gedeelte
(noordzijde).
Deze is her-
bouwd in
1998/1999.

De voorgevel is gestukadoord omstreeks 1990. De zijkant is meerdere keren verbouwd. Aan de rechterzijgevel is te zien dat het rechtergedeelte van de boerderij, het woongedeelte, eerder is gebouwd dan de stallen. Er is duidelijk een scheidingslijn te zien.

Binnenzijde

Gedeelte tussen woon- en stalgedeelte

Links: tussenmuur.

Rechts: poer voor staander.

Aan de staander (afb. links) is de tussenmuur te zien, die de woning en de stallen scheidt. De stal is later tegen het woongedeelte aan gebouwd. Aan deze binnenzijde is een zogenaamde poer (afb. rechts) gemetseld voor de staander.

De woonkeuken

De schouw in de woonkeuken.

De kelder

Links:
Toegangsdeur
kelder.

Rechts:
Plavuizen vloer.

De woonkamer

In de woonkamer zijn aan beide zijden van de schouw de originele bedsteden nog aanwezig.

Bedstede
linkerzijde
schouw.

De bovenverdieping

Vanuit de woonkeuken is via een trap de bovenverdieping te bereiken. De vloer bestaat uit planken van 25 cm breed en 2,5 cm dik.

Op de zolder van de rechtergedeelte (noordzijde) van de woning is aan de spanten te zien dat één van de spanten is vermaakt.

De gording op het vermaakte spant is afgezaagd om het dak aan te passen en het volgende dak haaks daarop aan te kunnen bouwen. Duidelijk zijn nog de ronde sporen te zien van het oude dak.

Zolder
noordzijde.

Links: een
vermaakte
afgezaagde
spant.

Rechts:
originele spant.

De schoorstenen

Op de volgende pagina zijn de schoorstenen op de bovenverdieping te zien. Links de schoorsteen die gebouwd is vanaf de bouw van de boerderij en rechts de schoorsteen die later is gebouwd. Er is duidelijk te zien dat deze twee schoorstenen niet in dezelfde tijd zijn gebouwd. Ook de steengrootte is verschillend. Links is het formaat 230x105x50 en rechts is het formaat 220 x 100 x 50. Bij de linkerschoorsteen is de spekkast nog zichtbaar waar de hammen en de worsten in werden gehangen na de slacht.

Links:
schoorsteen
daterende
bouw
boerderij.

Rechts:
schoorsteen
latere datum.

Op onderstaande afbeelding is een muurplaat te zien met een las net voor de tussenmuur. Daaruit blijkt dat deze doorgelopen heeft naar de linkerzijde (zuidzijde) van de boerderij.

Muurplaat met las voor de tussenmuur.

De bouw van de boerderij is samengesteld door stapel-spanten, waarvan de poeren nog aanwezig zijn. De spanten zijn onderling verbonden met liggers en gordingen waarop ronde sporen met panlatten riet is aangebracht. De volgende afbeeldingen laten duidelijk de constructie van een gording op liggers zien.

Gording op liggers.

Links:
rechterstaander

Midden:
Middenstaander.

Rechts:
Linkerstaander.

De volgende afbeeldingen laten duidelijk de oude ronde en de nieuwe vierkante spanten te zien.

Nieuwe vierkanten spanten.

Kapconstructies bij de schoorsteen met rond hout.

Stalruimte/achterhuis

Onderstaande afbeeldingen laten de kapconstructie en spanten zien. De spanten geven aan dat dit in een latere tijd gebouwd is dan de woning.

De kapconstructie.

Een spant.

Restauratie 2004

Ingemetseld tijdens de restauratie in 2004.

Omstreeks 1997 zijn er plannen ontwikkeld om het linkergedeelte (zuidzijde) te restaureren. Meerdere architecten werden benaderd. Uiteindelijk werd gekozen voor architect Walraad en Van der Stoep. Dit alles met veel inzet van Historische Vereniging "Den Ouden Dijk" te Herwijnen. Na jaren van onderzoek naar de financiële mogelijkheden en in overleg met verschillende instanties kon in 2003 de restauratie beginnen.

Voor de
restauratie.

In de restauratieverslagen van 2004 wordt het jaartal 1711 genoemd. Het is niet duidelijk waar dit jaartal op gebaseerd is. Het zou kunnen zijn van een vorige verbouwing maar dat is niet te achterhalen. De heer Marinus van Maaren van de historische vereniging “Den Ouden Dijk” heeft bij zijn leven nog verklaard, dat hij de geschiedenis van deze boerderij had willen herschrijven. Het heeft jammer genoeg niet zo mogen zijn, hij overleed op 10 januari 2012.

Foto uit 2003

Het is verheugend te noemen dat dit monumentale pand behouden kon blijven, mede door de inzet van de Historische Vereniging “Den Ouden Dijk”.

Conclusies/Samenvatting

1. Aert Anthonisz (de Fockert) is geboren in 1582, waarschijnlijk zijn de voorouders Aert Willems de Fockert en Beertgen Hillensberch, hierover is geen volledige zekerheid. Volgens het onderzoek mag ervan uit worden gaan dat deze familie De Fockert de boerderij heeft

gebouwd.

2. Volgens in de huidige schouw gevonden haardsteen met daarin het jaartal 1554 mag ervan uit worden gegaan dat deze historische boerderij waarschijnlijk gebouwd is rond 1550.

3. Zoals uit het onderzoek in het Gelders Archief blijkt, heeft in 1630 Aert Anthonisz (de Fockert), als hoofdbewoner en eigenaar, twee gulden belasting betaald voor twee schoorstenen. Hij was dus eigenaar van een (dubbel bewoond) huis met twee schoorstenen.

4. Op 22 februari 1635 is door een zware dijkdoorbraak de Wiel achter de boerderij ontstaan. Ik heb geen gegevens kunnen vinden of deze dijkdoorbraak gevolgen heeft gehad voor de boerderij.

5. Uit het genealogische onderzoek blijkt, dat deze historische boerderij ongeveer van 1550 tot 1955 een familiebezit is geweest van de familie De Fockert. De laatste bewoners waren ook zijdelings familie van deze familie De Fockert.

6. Uit meerdere bouwsporen blijkt dat de woongedeelten en de achterhuizen (stallen) niet gelijktijdig zijn gebouwd. De stallen zijn later aangebouwd.

7. Uit bouwsporen blijkt verder dat de schoorsteen met schouw in de woonkeuken van het rechtergedeelte (noordzijde) ook later is gebouwd. (Een van de bouwsporen is het verschillende formaat stenen welke zijn gebruikt aan de schoorsteenkanalen).

Slotwoord

Aan het einde van dit onderzoek wil ik een ieder heel hartelijk bedanken voor de adviezen, hulp en het geduld die ik heb mogen ervaren bij dit onderzoek. Dit onderzoek zal zeker nog meer onderzoek tot gevolg hebben.

Mocht u bij het lezen van dit verslag opmerkingen en/of aanvullingen hebben dan zou ik deze heel graag van u willen ontvangen.

Sijtze R. de Vries

Meteren, mei 2012

Sijtze R. de Vries

Wilhelminastraat 8 D

4194 TV Meteren

Tel. 0345 569241

E-mail: srdevries@kpnplanet.nl

Geraadpleegde archieven en personen:

- De Hoge Bank Tuil.
- Gelders Archief in Arnhem:
 - Doop en trouwboeken Herwijnen.
 - Gelre en graafschap Zutphen naar het oorspronkelijk handschrift. Uitgegeven door J.J.S. Baron Sloet en Jhr Mr Martens A.H. van Sevenhoven.
 - Haardstedenregisters invoornr. 1423.
 - Register van de leenaktenboeken van het vorstendom.
- Historische Vereniging "Den Ouden Dijk" te Herwijnen met name de heer D. Hak uit Hellouw.
- Internet, diverse webpagina's.
- Literatuur/lectuur:
 - De Fockert, door Corry v.d. Wijngaard-de Fockert.
 - De Nedelandse Leeuw. Het geslacht Van Driel in de Bommelerwaard. Door R. Wartena.
 - Een rapport van de genealogie van Aert Anthonisz de Fockert.
 - Gedenkwaardigheden uit kerken. Heusden. Gens Nostra 1966 jaargang 21.
 - Over Heren weiden en kastelen. Door Aart Bijl.
 - Tussen Voorn en Loevestein. Daar uit: Mr R.A. Rueb.
 - Peter van Maanen m.b.t. informatie familie De Fockert.
- Nederlands Tegel museum Otterlo.
- Personen.
 - Dhr. B. Blom - oud medewerker van Jurieëns Bouwbedrijf.
 - Dhr. P.C. van Maanen van de "De Hoge Bank Tuil".
 - Dhr. J.W. Verweij uit Spijk - halfbroer van Willem de Jongh over de laatste periode van de bewoners/eigenaren.
 - Willem de Jongh (laatste bewoner) m.b.t. gegevens & foto's.
- Regionaal Archief Gorinchem:
 - Archief dorpsbestuur Herwijnen 1647-1810.
- Regionaal Archief Rivierenland te Tiel.
- Streekarchief Bommelerwaard:
 - DTB 1609-1619 archiefnummer 198.